ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ І ТАКТИКИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НЕРОЗКРИТИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

ЮХНО Олександр Олександрович - професор кафедри криміналістики та судової експертології, доктор юридичних наук, професор, Харківський національний університет внутрішніх справ

https://orcid.org/0000-0002-4771-0531

ПЕНЗЄВА Катерина Миколаївна - старший викладач кафедри криміналістики та судової експертології, Харківський національний університет внутрішніх справ

https://0000-0002-2526-0218

ПРІБИТКОВА Наталія Олександрівна - старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем правового забезпечення діяльності поліції та протидії злочинності, Харківський національний університет внутрішніх справ

https://orcid.org/0000-0001-7944-5712

DOI: https://doi.org/10.32782/NP.2024.3.12

У статті на ретроспективному рівні досліджено проблемні питання криміналістичної методики щодо питань виявлення, розкриття і досудового розслідування як загальнокримінальних, так і латентних неочевидних кримінальних правопорушень, зокрема й минулих років, що викликає певні труднощі при їх розкритті в цьому напрямі оперативно-розшукової і слідчої діяльності та дізнання. Досліджено окремі причини допущення системних недоліків та недоопрацювань при розкритті кримінальних прапорушень з боку слідчих, дізнавачів та співробітників оперативних підрозділів, неналежної координації і взаємодії між ними. Наявні недоліки класифіковані авторами на певні групи, які можна розподілити на організаційного, тактичного, методичного, психологічного і суб'єктивного характеру. Констатовано про недоліки у дослідженому напрямі в питаннях невикористання можливостей сучасних судових криміналістичних та інших видів експертиз, недостатнє залучення спеціалістів з відповідних галузей науки і техніки та сучасних криміналістичних розробок і методик, недостатнє використання напрацьованих видів позитивного досвіду національних правоохоронних органів, експертних та інших закладів, що мають відношення до розкриття, викриття та досудового розслідування кримінальних правопорушень та, зокрема, нерозкритих поточного та минулих років. За результатами дослідження напрацьовано пропозиції і рекомендації щодо використання при виявленні і розкритті тих кримінальних правопорушень, у яких не встановлено підозрюваних осіб, а також знань спеціалістів у певних галузях науки і техніки, які досить рідко або тільки починають використовуватись у дослідженому напрямі. Рекомендовані більш ефективні та підтверджені правозастосовною діяльністю і практичним досвідом роботи форми і методи та тактичні дії слідчим, дізнавачам, оперативним співробітникам з метою недопущення можливих недоліків та недоопрцювань у майбутньому при розкритті і досудовому розслідуванні як ті, що розслідуються і в них встановлено підозрюваних осіб, так і по нерозкритих кримінальних правопорушеннях.

Ключові слова: кримінальні правопорушення, слічий, дізнавач, прокурор, судові інстанції, кримінальне провадження, викрити, розкрити, досудове розслідування, підозрюваний, минулі роки, криміналістичні обліки, розшукові дії, ДНК-аналіз, ДНК-профіль, ДНК-експертиза, криміналістична методика, криміналістична тактика, техніко-криміналістичне забезпечення, нерозкритий злочин, судово-медична експертиза.

Постановка проблеми

На Національну поліцію та правоохоронні органи України покладено конституційний обов'язок щодо охорони прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, захист від злочинних посягань [1; 2]. З цією метою удосконалюється чинне законодавство, постійно проводиться реформування правоохоронних органів, системи прокуратури та судових інстанцій. Ратифіковані Верховною Радою України Міжнародні правові акти з вказаних питань та рішення Європейського Суду з прав людини стали джерелом національного законодавства і за їх виконанням постійно та неухильно спостерігає міжнародна спільнота. Приділяється постійна увага підготовці фахівців у вказані та інші сфери правового захисту особи. За результатами наукових досліджень змінено підходи до оцінки діяльності органів досудового розслідування і дізнання, оперативних підрозділів та їх кінцевих результатів і діяльності. Криміналістика, прикладні, правові та інші науки постійно озброюють правооохронців новітніми сучасними формами, методами і методиками виявлення, розкриття і досудового розслідування кримінальних правопорушень. Прийнятими організаційними, законодавчими, контрольними та іншими заходами в основному вдалося усунути негативну практику укриття злочинів від обліку в правоохоронних органах та несвоєчасне реагування на заяви, повідомлення про кримінальні правопорушення. У той же час, правозастосовна діяльність правоохронних органів свідчить, що окремі кримінальні правопорушення виявляються і розкриваються не завжди своєчасно, при цьому мають місце недоліки у використанні або недостатньому використанні як сталих, так і сучасних видів криміналістичної техніки, наявних методик та тактики їх розслідування, неналежна координація і взаємодія між ними і працівниками з інших міністерств і відомств щодо цих питань, про що закріплено у міжвідомчому наказі Офісу Генеральної прокуратури, МВС України та інших зацікавлених відомств [3]. Продовжують бути актуальними сучасні наукові дослідження, які повинні бути направлені на удосконалення форм і методів діяльності та відповідних методик щодо своєчасного виявлення, розкриття і розслідування будь яких злочинних посягань з напрацьованням певних рекомендацій та пропозицій з піднятих проблемних питань, чому й присвячено цю статтю.

Стан дослідження

Питання криміналістичної методики та тактики викриття, розкриття і розслідування злочинів розглядали у своїх роботах вчені : С.В. Албул, О.М. Бандурка, В.П. Бахін, В.І. Гончаренко, В.В. Дараган, О.Ф. Долженков, Н.І Клименко, А.М. Колесниченко, В.Є. Коновалова, В.К. Лисіцин, В.П. Лисіцин, Г.А. Матусовський, З.І. Мітрохіна, О.О. Подобний, В.Д. Пчолкін, М.В. М.Б. Саакян, Салтєвський, Н.А. Сенчик, В.К. Сиринжа, А.А. Фокіна, В.В. Шендрик, О.О. Юхно, М.О. Юхно та ін. Криміналістика існує протягом понад 100 років і удосконалює теоретичні і прикладні питання, оскільки сучасні наукові винаходи застосовуються злочинцями при підготовці і вчиненні кримінальних правопорушень. У сучасних наукових дослідженнях за останні роки спостерігається зниження криміналістичних і процесуальних наукових досліджень з проблемних питань методик та тактики своєчасного виявлення, розкриття і досудового розслідування кримінальних правопорушень, встановлення причетних до цього осіб і причин цьому. У підручниках, навчальних посібниках також прослідковується послаблення висвітлення цих важливих для криміналістики і правозастосовної діяльності проблемних питань та напрямів. Вказаному, на нашу думку, у деякій мірі сприяла зміна парадигми організації і проведення оперативно-розшукової діяльності закріплена в чинному КПК України, зокрема й зменшення ініціативи співробітників оперативних підрозділів та особистого розшуку. З іншого боку, є позитив щодо збільшення відповідальності органів досудового розслідування в питаннях розкриття кримінальних правопорушень. Не випадково, на рівні Головного слідчого управління Національної поліції України і на базі його окремих регіональних підрозділів проводиться експеримент по сумісній спів-

праці слідчих і «детективів» – оперативних працівників у штаті слідчих підрозділів по оптимізації організації і проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, результати якого будуть доведені до правоохоронців і зацікавлених відомств та суспільства. На підставі вищезазначеного сдід наголосити, що вказані проблемні питання методики і тактики розкриття злочинів доцільно досліджувати та з'ясувати і запропонувати шляхи їх вирішення та удосконалення, що є актуальним і перспективним напрямом подальших наукових досліджень.

Мета статті

Метою статті є дослідження системних прогалин у діяльності слідчих органів, дізнання і оперативних підрозділів у питаннях своєчасного виявлення, розкриття і досудового розслідування кримінальних правопорушень, причин несвоєчасного і неякісного виконання владних повноважень у цьому напрямі та напрацювання рекомендацій і пропозицій щодо удосконалення відповідних криміналістичних методик у цьому напрямі правозастосовної діяльності, враховуючи сучасні досягнення теорії і практики криміналістичної науки та техніки, кримінального процесу і оперативно-розшукової діяльності.

Виклад основного матеріалу

З криміналістичної точки зору для нерозкритого кримінального правопорушення особливістю є те, що фактично з'ясована його обставина вчинення і сама подія, в основному виявлені, зафіксовані, вилучені, досліджені та оцінені матеріальні та інші джерела доказів, однак особу, яка вчинила це, не встановлено. З кримінально-процесуальної точки зору, це вказує на те, що заява або повідомлення про кримінальне правопорушення зарєєстровано в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі – ЄРДР), проведені можливі за вітсутності підозрюваного слідчі (розшукові) дії, комплекс оперативно-розшукових заходів, а кримінальне провадження, можливе в окремих випадках, зупинено провадженням, що стосується й злочинів минулих років. Які ж причини можуть бути щодо несвоєчасного розкриття кримінального провопорушення. До таких причин і факторів слід віднести наступне: 1) відсутність свідків і очевидців; утрата слідів кримінального правопорушення за результатами зовнішніх впливів (негода, пожежа; захоплення ворогом населеного пункту, де було вчинено кримінальне правопорушення, знищення чи спотворення слідів зацікавленими особами та ін.); 2) помилки, що допущені при досудовому розслідуванні слідчим чи дізнавачем, зокрема : несвоєчасний огляд місця події, місця володіння, проживання чи перебування певної особи або огляд трупа; несвоєчасний огляд чи освідування потерпілої і підозрюваної чи іншої особи; неповне або неякісне використання криміналістичної техніки чи інших технічних засобів і допомоги відповідних спеціалістів або фахівців (ст. 71 «Спеціаліст» і ст. 72 «Відповідальність спеціаліста» КПК України [4]); несвоєчасне проведення оперативно-розшукових заходів по встановленню і затриманню підозрюваної (их) особи «на гарячому»; безплановість і безсистемність, зокрема при першопочаткових діях щодо організації слідчої і оперативно-розшукової діяльності; неякісне проведення слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій; непрофесійна оцінка виявлених слідів та доказів, що привело до вироблення безпідставних версій та втрату джерел доказів, процесуального часу та ін. Однак, як свідчить правозастосовна діяльність, при професійному та творчому підході по вивленню, правильному фіксуванні, вилученні та оцінці речових та інших доказів вказане призводить до встановлення винних осіб навіть після значного відрізку часу після вчинення кримінального правопорушення. Більшість нерозкритих кримінальних правопоушень минулих років складають ті, що посягають на життя і здоров'я особи, вчинених проти чужої власності, факти шахрайства, торгівлі людьми та ін. Несвоєчасне розкриття кримінальних правопорушень викликає у злочинців впевненність у вседозволенності та безкарності, сприяє продовженню злочинної діяльності. Особливості досудового розслідування нерозкритих кримінальних правопорушень полягають у дії фактору

часу, який пройшов після їх вчинення, негативний результат проведеного розслідування та пов'язана з ним впевненність слідчого, дізнавача, прокурора щодо неможливості в його розкритті та вичерпанні можливостей; складність і навіть неможливість виправлення деяких помилок при першопочаткових та подальших діях: суттєва зміна своєчасно невиявлених матеріальних слідів; втрата чи неправдиві (або спотворені) показання свідків чи очевидців про подію через певний і прийдешній час і характер подій, що вже минули; прийняття заходів злочинцями та іншими зацікавленими особами заходів щодо сокриття слідів кримінального правопорушення, а також з розкриттям слідчої таємниці та ін. Так, вплив часу призводить не тільки до втрати і спотворення фактичних даних про вчинене кримінальне правопорушення, але й інколи, при тактиці наступовості та творчості може сприяти виникненню нових доказів та їх різновидів, які підтвердять його вчинення. Як свідчить практика, злочинець з перебігом часу, втрачає пильність і може вчиняти дії, що сприяють встановленню його причетності до вчиненого, зокрема використання або наміри по реалізації викраденого, повернення в місце попереднього проживання, ненавмисне і випадкове «промовлення» про вчинене кримінальне правопорушення та ін. З певним часом, після початку досудового розслідування може бути змінена мотивація в осіб, які раніше не давали об'єктивних і правдивих показань про відомі ім обставини вчиненого певними особами. З метою вказаного і встановлення вищезазначеного слід не припиняти самостійні і сумісні слідчі і розшукові заходи, а також негласні слідчі (розшукові) дії. Не випадково чинний КПК України при використанні терміну слічі дії використовує й обов'язковий споріднений термін «розшукові», які зобов'язують слідчих займатись і подальшою розшуковою роботою, а не перекладати цей напрям на оперативні підрозділи, як це було в попередні роки. Значним здобутком чинного КПК України є й можливість слідчому, прокурору надавати письмові доручення і вказівки щодо проведення оперативними підрозділами негласних слідчих (розшукових) дій із можливим залученням ними спеціальних підрозділів Національної поліції України, зокрема й оперативно-технічного напряму, що збільшує можливості встановлення осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень, зокрема й минулих років [4; 5]. Таким чином проводяться певні організаційні і оперативно-розшукові заходи, напрями яких і реалізація залежать від наявних слідчих ситуацій.

Серед *типових слідчих ситуацій*, які можуть мати місце слід виділити наступні: 1) у матеріалах кримінального провадження відстуні відомості про конкретного підозрюваного відносно якого слід вести розшук (немає прикмет особи, її фотороботу, відсутні сліди пальців рук і можливо взуття) ; 2) є в наявності відомості для розшуку й ідентифікації особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, але їх перевірка і використання не дало можливість встановити конкретну особу; 3) по кримінальному провадженню проходили підозрювані, але їх винуватість не була встановлена зібраними доказами. На підставі наявних слідчих ситуацій основні напрями слідчого слід класифікувати на такі: а) по першій слідчій ситуації – пошук джерел додаткової інформації; б) при другій слідчій ситуації – визначення додаткових можливостей використання зібраних відомостей; в) по третій слідчій ситуації – ретельна і повна перевірка наявних даних, які б дозволяли підтвердити або спростувати раніше висунуті версії про винних осіб і та ретельна додаткова перевірка «алібі» підозрюваних. При цьому слідчий, дізнавач, прокурор повинні враховувати, що при кожній слідчій ситуації має бути свій характерний комплекс слідчо-оперативних заходів і негласних слідчих (розшукових) дій та особливості їх проведення, однак загальним і обов'язковим для всіх слідчих ситуацій є аналіз усіх зібраних доказів та оцінка раніше проведених заходів і слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Ретельне вивчення матеріалів кримінального провадження, оперативно-розшукових справ (далі – ОРС) і заходів та характер здійснення проведеної роботи дозволяє встановити здійснені прогалини та помилки, визначити шляхи і засоби їх усунення та до-

опрацювання. Таким чином, кожна слідча (розшукова) дія і оперативно-розшуковий захід та отримані по них результати повинні бути ретельно проаналізовані і їм повинна бути надана оцінка з позицій повноти та якості виконання, а також (**всесторонності)** реалізації можливостей використання встановлених фактичних даних і відомостей. «Помічником» у цій діяльності є процесуальний керівник досудовим розслідуванням із прокуратури, який вивчає як кримінальні, так і оперативно-розшукові справи і має право давати письмові вказівки по них, які підлягають обов'язковому виконанню відповідно до чинного КПК України та надання відповіді у вказані терміни [4; 6]. Суттєве значення в розкритті кримінальних правопорушень, зокрема й минулих років має встановлення правопорушника та нових джерел доказів на підставі використання даних, що характеризують спосіб його вчинення. При вчиненні серійних злочинних дій, винуватець у більшості своїй використовує однакові чи схожі прийоми і засоби, які характеризують його індивідуальні злодійські навички і вміння. Тому збіг способів вчинення двух або декількох кримінальних правопорушень слугує підставою для висунення і перевірки версії та передбачення про вчинене однією і тією ж особою. У таких випадках, коли є фактичні дані по вже розкритому аналогічному злочину, то встановлення по ньому винної особи може сприяти розкриттю злочину по «аналогії», при виявленні відповідних доказів. Розкриття злочину з використанням даних про конкретний спосіб його вчинення може включати такі етапи: 1) моделювання логічного і ймовірного способу вчинення нерозкритого злочину; 2) підбір даних про кримінальні правопорушення, що вчинені аналогічним способом; 3) кореляційний аналіз даних про способи вчинення на певній території (району, міста, області); 4) визначення можливостей взаємовідтворення та використання доказів по об'єднаних кримінальних провадженнях на підставі аналізу однорідних способів вчинення кримінальних правопорушень; 5) перевірка по криміналістичних обліках нерозкритих злочинів, по яких встановлено спосіб їх вчинення та здійснити логічну прив'язку до необхідних для розкриття злочинів; 6) перевірка по регіональних і центральних обліках аналогічних кримінальних проваджень за способами вчинення злочинів, досудове розслідування по яких не закінчено, призупинено, підозрювані особи оголошено в розшук, по закритих за недоказанністю, а також по вже закінчених провадженнях та ін.; 7) орієнтування підрозділів карного розшуку та ін. оперативних підрозділів по вказаних питаннях з отриманням відповідей на запити. Побудова логічної моделі способу вчинення кримінального правопорушення здійснюється шляхом усвідомленого реконструювання обставин та дій винної особи від моменту її появи на місці вчинення кримінального провадження до укриття слідів кримінального правопорушення після вчиненого.

У той же час для розкриття кримінальних правопорушень слідчими, дізнавачами, прокурорами не завжди використовуються можливості сучасних та вже традиційних судових експертиз. Не завжди посадові особи, які зобов'язані розкривати і розслідувати кримінальні правопорушення дотримуються криміналістичних методик підготовки і проведення судових експертиз. Інколи вони не користуються можливістю попередніх консультацій з експертами по суті і перспективах проведення експертиз, не узгоджують з ними можливих запитань та ін., і не завжди інформують їх про деталі обставин вчинення злочинів та з необхідними матеріалами кримінального провадження та ін. Як зазначають окремі вчені-криміналісти, підготовка до призначення і проведення судової експертизи традиційно складається з таких етапів : 1) виокремлення обставин кримінального правопорушення, речових доказів та інших об'єктів, які підлягають дослідженню; визначення завдань і видів експертизи; 2) збирання необхідних матеріалів (вільних, умовно-вільних, експериментальних зразків, їх належене оформлення: потребує навичок та вмінь) і належне оформлення питань для призначення експертизи; 3) процесуальне оформлення доручення експерту [7, с. 57-63]. Однак, на нашу думку, слід уточнити визначення вказаних учених про те, що вказані організа-

ційні і процесуальні дії слідчого, дізнавача, прокурора, судді залежать від конкретної слідчої ситуації, яка й обумовлює та уточнює подальші тактичні дії вказаних посадових осіб, що визначається відповідною криміналістичною методикою. Тому слід звернути увагу на те, що не завжди вказані посадові особи володіють знаннями та не використовують сучасні досягнення криміналістичної та інших наук для виконання завдань з розкриття кримінальних правопорушень. Так, за результатами досліджень встановлено, що досить рідко призначається криміналістична фоноскопія для ідентифікації особи за голосом. Для проведення фоноскопічної експертизи слід відібрати і надати для її проведення вільні, умовно-вільні та експериментальні зразки з голосом і мовленням певної особи (учасника кримінального провадження та ін.) Такі вільні і умовно-вільні зразки можуть бути відібраними із записів диктофонів, CD та DVD службових або приватних дисків, флешкарт, відеокамер спостереження та інших джерел. Наприклад, найбільш поширеними кримінальними правопорушеннями, за якими використовується призначення і проведення вказаних експертиз по нерозкритих латентних злочинах є анонімні повідомлення з різних ліній зв'язку щодо замінювання установ і підприємств будь-якої форми власності та ін. із загрозами вибухів. Так, наприклад, 01 вересня 2023 року про замінування всіх середніх шкіл м. Києва і декількох обласних центрів отримали правоохоронні органи. Аналогічно, для ідентифікації певної особи (учасника кримінального провадження) не завжди використовуються можливості проведення фототехнічної та портретної експертизи. Джерелом для експертного дослідження може бути встановлена, вилучена та направлена зафіксована візуальна інформація з електронних форм: фото-відеокамер спостереження, аматорського відео, відеорегістраторів (працівників поліції, свідків – фізичних осіб які управляли автотранспортом), з мобільних пристроїв, фото- відеокамер, якими знімались краєвиди чи окремі культурні та інші об'єкти та ін., що потрібно встановлювати при оперативно-розшукових заходах, що можуть бути використаними як вільні (умовно-вільні) зразки. Певні відео- обліки встановлюються для реєстрації дотримання Правил дорожнього руху в окремих містах і населених пунктах, що є джерелом додаткової інформації і доказів. З метою розкриття кримінальних правопорушень, зокрема й минулих років, посадовими особами досудового розслідування і оперативних підрозділів ще недостатньо використовуються можливості засобів масової інформації та громадськості для орієнтування населення про місця вчинення кримінальних правопорушень, обставин їх вчинення, з отриманням зворотньої інформації щодо встановлення можливих очевидців та інформації, яка буде представляти інтерес для органів досудового розслідування, дізнання і оперативних підрозділів, зокрема й по нерозкритих кримінальних правопорушеннях.

У правозастосовній діяльності зустрічаються випадки, коли місце події свідчить про динамічний характер вчиненого кримінального правопорушення, що вимагає значних вимірювань по довжині, висоті та інших параметрах певних висотних, об'ємних чи інших об'єктів або місцевості. З метою проведення першого або повторного огляду місця події при нерозкритих злочинах, у таких випадках слід використовувати сучасні цифрові технології «3D» з програмним забезпеченням Scene Vision-3D для: 1) сканування при вказаній слідчий дії огляду місця події, які дозволяють створити фотореалістичну і об'ємну модель місця події. Зазвичай такі прилади є як переносні, так і в більшості своїй (через габарити) ними укомплектовані та обладнані автомобільні криміналістичні лабораторії, що функціонують при відділах криміналістичного забезпечення Слідчих управлінь ГУНП областей. Вказані сучасні цифрові технології надають можливість відслідити та зафіксувати місце події з будь-якого ракурсу та відстані загалом і окремі об'єкти зокрема. Вони також мають функції створення графічного тривимірного плану місця події та окремих об'єктів при цьому; 2) за допомогою вказаного програмного забезпечення можна зробити аналіз плям та крапель крові особи з метою визначення траєкторії їх утворення для розкриття кримінальних правопорушень проти життя і

здоров'я людини та встановлення обставин вчиненого. У сучасному стані в Україні все більше використовуються можливості ДНК-аналізу не тільки при розкритті злочинів проти життя і здоров'я особи і статевої недоторканності та статевих злочинів, але й інших. Так, наприклад, при виявленні на місці події непридатних для дослідження відбитків пальців рук особи, можна вилучити (зробити «змиви» – ред. авт.) за методикою ДНК-аналізу потових залишків з рук ймовірного підозрюваного, або за виявленою при огляді місця події крадіжки чи на одежі потерпілого(ї) волосині з цілою цибулиною чи з підозрюваного або його одягу, з яким спілкувалась при вчиненні злочину потерпіла особа. Така ж методика ДНК-аналізу може бути використана при встановленні слідів ДНК профілю на вилученій зброї з тих її частин, у силу конструкції чого на них складно виявити відбитки пальців особи, яка нею користувалась при вчиненні злочину. Особливо вказане має актуальність при розслідуванні катастроф, надзвичайних подій із масовими жертвами, а також уже використовується і реалізується в наслідок воєнного часу для ідентифікації і встановлення осіб, потерпілих під завалами від обстрілів, чи загиблих військовослужбовців, зокрема по їх рештках [8, с. 29-34]. Вказана система ДНК-аналізу має велику перспективу для розширення можливостей виявлення і вилучення речових матеріальних доказів при розкритті кримінальних правопорушень широкого загалу. Вказане не обмежує використання й інших сучасних досягнень науки і техніки з питань розкриття кримінальних правопорушень. Не випадково А.О. Фільковський, досліджуючи аксіологічний підхід в методології сучасної юриспруденції, виділяє ціннісний підхід до запровадження сучасних досягнень філософії, психології, новітніх технологій як в окремих галузях науки, так і в юриспруденції зокрема, що використовується й при виявленні, розкритті та досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень [9, с. 18-19].

Висновки

Правоохоронні органи приймають передбачені чинним законодавством заходи щодо забезпечення охорони правопорядку, захисту прав, свобод та законних інтересів громадян і захисту їх від злочинних посягань. Однак, як показує правозастосовна діяльність, у цьому напрямі не завжди їм вдається своєчасно виявити та розкрити, зокрема латентні кримінальні правопорушення. Постійне реформування правоохоронних органів, воєнна агресія проти України призводить до плинності кадрів, вимивання професійного ядра, спроможного на професійному і якісному рівні виконувати свій службовий обов'язок у дослідженому напрямі та виховувати своїх послідовників. Встановлено ряд причин, які суттєво впливають на своєчасність і якість розкриття та досудове розслідування вчинених кримінальних правопорушень. Їх класифіковано на організаційні, методичні, тактичні, суб'єктивні. Іншою причиною, на думку авторів, є недостатнє володіння і використання криміналістичними методиками розкриття і досудового розслідування злочинів, це відсутність їх централізованої кодифікації на рівні держави та відомчої належності з відсутністю вільного доступу для їх користування неслужбовими особами. Така інформація надається лише в разових виступах учених, експертів на службових та інших заняттях у правоохоронних органах, інформація з яких дуже рідко та замало залишається в пам'яті вказаних та інших слухачів, і тому вони залишаються мало використаними. Це стосується і централізованої кодифікації криміналістичних та інших наявних відомчих обліків, якими б могли вільно користуватись й безпосередні виконавці, починаючи з районних відділів поліції чи нижчої ланки інших правоохороних органів. Це дуже складна, важка і довоготривала праця, яка під силу численному управлінському апарату відповідних міністерств і відомств та їх регіональних структур. Незважаючи на постійні призови з багатьох трибун, правоохоронці низової ланки-безпосередні виконавці – постійно перевантажуються документообігом, який би могли виконувати управлінські кадри, на чию адресу надсилаються щомісячні чи інші види відомчих звітів. Це відволікає особовий склад від безпосереднього виконання обов'зків по викриттю

злочинців. Перепорядкування експертної служби в системі МВС України теж відриває їх від безпосередніх виконавців з розкриття і розслідування злочинів. Потребує, як і до цього, перебудови службової піготовки в системі Національної поліції України, при якій із року в рік повторюється вивчення загальних правових актів. Вказане пов'язано також й із вертикальним підпорядкуванням окремих Департаментів МВС України. У ГУНП областей залишилось мала чисельність виконавців на рівні райвідділу поліції, й та відривається на конвоювання арештованих. Багато в чому підказують умови діяльності правоохоронних органів в умовах агресії, що підлягає окремим науковим дослідженням. Втім, порушені проблемні питання не є кінцевими і підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню.

Література

1. Конституція України : чинне законодавство станом на 1 вересня 2024 р. Офіц. текст. (джерело документа https://zakon.rada.gov.ua). Київ. Правова єдність. 2022. 67 с.

2. Закон України «Про Національну поліцію» : чинне законодавство станом на 1 липня 2022 р. Офіційний текст. Київ. Алверта. 2022. 88 с.

3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : затверджена наказом МВС України від 07.07. 2017 року № 575. (https://zakon.rada.gov.ua./lavs/show/z0937-17#Text).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 червня 2024 р. (джерело документа https://zakon.rada.gov.ua). Паливода А.В. 532 с. (Кодекси України).

5. «Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» Міжвідомчий наказ від 16. 11. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 Генеральної прокуратури, МВС України, СБУ, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України : https://zakon.rada.gov.ua/go/v0114900-12.

6. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : чинне законодавство із змінами та доповн. станом на 07 листопада 2022 р. Офіц.текст. 2022. Алверта. 22 с.

7. Судові експертизи у кримінальному провадженні : навчальний посібник. А.І. Репейко, В.В. Тищенко, О.А. Самойленко та ін. Одеса. Видавничий дім «Гельветика». 2021. 152 с.

8. Степанюк Р.Л., Гусєва В.О. Організаційні засади ДНК-ідентифікації загиблих унаслідок надзвичайних подій із масовими жертвами. *Криміналістичний вісник.* № 1 (39). 2023. С. 29 – 37.

9. Фальковський А.О. Аксіологічний підхід в методології сучасної юриспруденції: автореф. дис. … канд. юрид. наук.: 12.00.09. Одеса. 2011. 20 с.

Yukhno Oleksandr Oleksandrovych,
Professor of the Department of Criminalistics, Forensic Science and Premedical Training, Doctor of Law, Professor, Kharkiv National University of Internal Affairs
https://orcid.org/0000-0002-4771-0531
e-mail:oleksandruhno2@gmail.com.
Penzieva Kateryna Mykolaivna,
Senior Lecturer of the Department of Criminalistics and Forensic Science, Kharkiv National University of Internal Affairs;
https://0000-0002-2526-0218;
e-mail: katjaLi@ ukr.net.
Pribytkova Nataliia Oleksandrivna,
Senior Researcher of the Research Laboratory for Legal Support of Police Activities and Crime Prevention, Kharkiv National University of Internal Affairs;
https://orcid.org/0000-0001-7944-5712;
e-mail: pno1903@qmail.com

FEATURES OF CRIMINALISTIC METHODOLOGY AND TACTICS OF PRE-TRIAL INVESTIGATION OF UNSOLVED CRIMINAL OFFENCES

The article retrospectively examines the problematic issues of the forensic methodology with regard to the detection, disclosure and pre-trial investigation of both general criminal

and latent non-obvious criminal offences, including those of previous years, which causes certain difficulties in their disclosure in this area of operational search and investigation activities and inquiry. The article examines some of the reasons for systemic shortcomings and deficiencies in the detection of criminal offences by investigators, inquirers and employees of operational units, and for inadequate coordination and interaction between them. It is noted that there are shortcomings in this research area in terms of non-use of the capabilities of modern forensic and other types of examinations, insufficient involvement of specialists from the relevant fields of science and technology and modern forensic developments and techniques, insufficient use of the accumulated positive experience of national law enforcement agencies, expert and other institutions related to the detection, exposure and pre-trial investigation of criminal offences, and in particular, unsolved criminal offences of the current and previous years.

Based on the results of the research, the article develops suggestions and recommendations for using in the detection and disclosure of criminal offences in which no suspects have been identified, as well as the knowledge of specialists in certain fields of science and technology which are rarely or only just beginning to be used in the area under research. The article recommends more effective forms, methods and tactical actions for investigators, inquirers, and operational officers, which are confirmed by law enforcement activities and practical experience, with a view to preventing possible shortcomings and deficiencies in the future during the disclosure and pre-trial investigation of both those criminal offences which are under investigation and which suspects have been identified, and unsolved criminal offences.

Keywords: criminal offences, investigator, prosecutor, courts, criminal proceedings, expose, disclose, pre-trial investigation, suspect, past years, forensic records, search operations, DNA analysis, DNA profile, DNA expertise, forensic methodology, forensic tactics, forensic technical support, unsolved crime, forensic examination.